LASSI JYRKKIÖ, OTM
tutkija
lassi.jyrkkio@gmail.com

Kuva: Antero Aaltonen

Mitalikadon syy: otollisten olympialajien harrastajapula

Erittäin harvat suomalaisnuoret harrastavat lajeja, joista on realistista voittaa kesäolympiamitaleita. Piilevä potentiaali korostuu erityisesti painoluokissa kilpailtavissa kamppailulajeissa.

Pariisin mitalittomien olympialaisten jälkeen kiinnitettiin huomiota esimerkiksi suomalaisen urheilujärjestelmän puutteisiin ”tukitoimissa urheilijalle ja hänen valmentajalleen” (Myllykoski 2024) sekä Olympiakomitean roolin uudistustarpeisiin (Moilanen 2024). Muitakin selityksiä on haettu: urheilulla ei väitetysti enää ole käyttöä ”mahdollisuutena luokkanousuun tai elintason parantamiseen” (Kuisma 2024).

Vähäisemmälle huomiolle on jäänyt kysymys siitä, kuinka moni suomalaisnuori päätyy ylipäätään niiden *urheilulajien* pariin, joista nimenomaan *kesäolympiamitaleita* on ylipäätään mahdollista voittaa. Osviittaa saa tarkastelemalla vuoden 2024 kyselytutkimuksen *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa* (Kokko & Hämylä 2025) lajikohtaisia tilastoja urheilua seurassa harrastavista 9–20-vuotiaista, joita tutkimuksen mukaan oli yhteensä 55 prosenttia ikäluokasta (Kokko & Hämylä 2025, 7). Erityishuomion kohdistan harrastajamääriin lajeissa, joista Suomi on 2000-luvulla voittanut kesäolympiamitaleita.

Arkiajattelussa looginen päätelmä, että tietyn urheilulajin harrastajien määrän kasvattaminen nostaa todennäköisyyttä lajin parista nouseville olympiaurheilijoille tai -mitalisteille, on taloustieteellisesti pohjustettavissa. Sen voi hahmottaa usein myös urheiluun sovelletun (Gembris ym. 2007) *ääriarvoteorian* (Coles 2001, 1–2) kautta: *otantaa* kasvattaessa todennäköisyys normaalijakauman ”hännille” eli poikkeuksellisen korkean (tai matalan) tason arvoihin osumiselle kasvaa.

Logiikan voi yhdistää *inhimillisen pääoman teoriaan*, jonka mukaan investoiminen tiettyjen taitojen kehittämiseen kasvattaa (kansallista) tuottavuutta (Becker 1964). Näin ollen kun urheilua harrastava nuori kohdistaa resurssinsa taitojensa kehittämiseen *ei*-olympialajissa, kansallisesta näkökulmasta ”pahimmassa” tapauksessa vaihtoehtoiskus-

tannukseksi (Buchanan 1991) voi hahmottaa menetetyn olympiamenestyksen, joka puolestaan on taloustieteellisessä kirjallisuudessa jo aiemmin hahmotettu (Groot 2012) *julkishyödykkeeksi* (Samuelson 1954) sinänsä.

Samalla logiikalla voimme pyrkiä arvioimaan yleisellä tasolla, minkä olympiamitalien ”metsästämiseen” Suomelle tulisi *tehokkaaksi* panostaa. Pariisissa jaettiin noin 50 urheilumuodossa kaikkiaan noin 1050 mitalia. Toisin kuin jotkin äänenpainot (Kariniemi & Paasonen 2024) voisi väärinymmärtää, ”helppoja” mitaleja ei ole. Keskimääräistä tietä tietyille mitaleille voi kuitenkin pitää vähemmän ohdakkeisena.

Aiemmasta poiketen mitaleista tasan puolet jaetaan nykyään *naisten* urheilussa. Ei ole sattumaa, että panostus nimenomaan naisiin on ollut yksi strategisista kulmakivistä, kun esimerkiksi Kiina on viime vuosikymmeninä järjestelmällisesti muuntautunut olympiasuurvallaksi (Zheng & Chen 2016).

Usual Suspects: joukkuepelit vievät nuoret?

Muun muassa olympiakomitean viestintäjohtaja **Mika Noronen** on muistuttanut Pariisin jälkimainingeissa olympiaväen realiteeteista: kun ”ylipäätään lapsista 70 prosenttia aloittaa Suomessa urheilun *joukkuelajin* parissa”, lahjakkuuksia on naarattava ”siitä *loppuosasta*, pienenevistä ikäluokista” (Holopainen 2024).

Tietä tietyille mitaleille voi pitää vähemmän ohdakkeisena.

Tutkimuksen perusteella joukkuepallopelit korostuvatkin suomalaisnuorten suosituimpina urheiluharrastuksina (Kokko & Hämylä 2025, 265). Kolmen harrastetuimman joukkuepelin harrastajista koostuu yhteensä melkein 57 prosenttia kaikista seuroissa urheilevista pojista.

Näistä jääkiekolla onkin aivan oma tehokkuuslukunsa: se ”tuottaa” tasaisesti niin miesten kuin naistenkin olympiamitaleita. Suhde on huomattavan ”kannattava” naisissa, sillä lajin harrastajaosuus on vain 1,2 prosenttia (pojilla peräti 14,2 prosenttia).

Suurin osuus joukkuepalloilijoista harrastaa pelejä, jotka sinänsä kuuluvat myös kesäolympialaisten ohjelmaan. Erityisen suosittua on jalkapallo (33,5 % pojista ja 12,9 % tytöistä). Koripallon (4,3 % pojista ja 2,8 % tytöistä) ja lentopallon (4,6 % tytöistä ja 1,4 % pojista) harrastajamäärät ovat varteenotettavat. Samalla ne osoittavat lajin olympiastatuksen ja kansallisen ”mitalitehokkuuden” eron: Suomen melkein 500 olympiamitalista yhtäkään ei ole voitettu kesäolympialaisten joukkuepeleistä. Vastaavasti muut pohjoismaat Islantia myöten ovat keränneet kesäolympiamitaleita globaalisti vähemmän harrastetusta käsipallossa, jossa Suomen harrastajamäärät jäävät nurinkurisesti puoleen prosenttiin.

Merkittävän osuuden harrastajamääristä ”verottavat” kansainvälisesti ”pienen piirin” olympiaohjelmaan kuulumattomat joukkuepelit. Salibandyn harrastajaosuus on peräti 9,9 prosenttia pojista ja 3,8 prosenttia tytöistä. Supisuomalaisen pesäpallonkin osuudet ovat 2,6 prosenttia tytöistä ja 1,8 prosenttia pojista. Kaksi vastaavaa joukkuelajia korostuu pelkästään tytöillä: muodostelmaluistelun harrastajaosuus on 1,6 ja ringeten 1,3 prosenttia.

Suosituimmat yksilölajit eivät tuota mitaleita

Tytöillä harrastuslistan kärjessä eivät kuitenkaan korostu joukkuepelit. Tutkimuksen perusteella yksilöurheilu ei todellakaan tarkoita olympialajin harrastamista: peräti 12,1 prosentin harrastajaosuus kohdistuu tanssiin tai kilpatanssiin, jotka eivät ole olympialajeja. Pariisissa nähty breakdance ei ole olympialaji enää 2028 (Pu 2024). Cheerleadingin harrastajaosuus on puolestaan merkittävät 6,7 prosenttia. Pojilla vastaava esimerkki on frisbeegolf. Edellisessä 2023 LIITU-tutkimuksessa (Kokko & Martin 2023, 186) sen osuus 7–15-vuotiaista oli 3,8 prosenttia ja vuonna 2024 osuus jäi ”vain” 1,3 prosenttiin 9–20-vuotiaista. Toisaalta lajia tyypillisesti harrastetaan seuratoiminnan ulkopuolella (Suomen Frisbeegolfliitto 2022).

Pari periaatteessa olympiaohjelmaan kuuluvaa urheilumuotoa loistaa tyttöjen harrastuslistan kärjessä. Toiseksi harrastetuin laji on ratsastus (peräti 12,4 %): selkeä vähemmistö ratsastajista kuitenkin *kilpailee* (Suomen Ratsastajainliitto 2021). Neljänneksi suosituin laji taas on voimistelu (11,4 %): tutkimuksessa sen harrastajiin selvästi luetaan myös joukkuevoimistelijat, joiden Suomessa kehitetty (Launonen 2020) ja suosittu urheilumuoto ei kuulu olympiaohjelmaan. Nämäkin ”massat” realisoituvat tehottomasti olympiamitaleina: yksikään suomalainen naisratsastaja tai -voimistelija ei ole voittanut olympiamitalia.

Vähäisen harrastajamäärän mitalilajit

Jos päinvastoin katsotaan lajeja, joista Suomi *on* 2000-luvulla voittanut olympiamitaleita, ”mitalitehokkuudellaan” loistaa aikakauden ylivoimaisesti menestyksellisin suomalainen olympialaji, josta Suomi otti edellisissä talvikisoissa peräti kuusi mitalia – hiihto. Seurassa lajia harrastaa vain 1,2 prosenttia pojista ja 0,8 prosenttia tytöistä.

Kesälajeista Suomi on voittanut kaikkiaan seitsemästä urheilumuodosta vähintään yhden olympiamitalin 2000-luvulla. Yksi niistä on suomalaisyleisön keskuudessa edelleen poikkeuksellisen suosittu (Sponsor Insight 2024) yleisurheilu, jonka olympiamitalitilastossa Suomi on edelleen neljäntenä. Lajia harrastaa noin kaksinkertainen määrä tyttöjä (4,0 %, poikia 2,1 %). Potentiaalin ”kuranttiudesta” kertoo, että Pariisissa peräti kaksi suomalaista naismoukarinheittäjää hipoi mitalisijoja. Uinnissa ”gender gap” on selvästi ohuempi (3,1 % tytöt, 2,4 % pojat).

Purjehduksen harrastajaosuus on puolestaan vain 0,1 prosenttia. Entinen menestyslaji soutu on 60 lajin ”rankingin” viimeisenä 0,0 prosentin osuudellaan. Ammunta loistaa kokonaan poissaolollaan.

”Aliharrastetut” olympialaisten kamppailulajit

Suomen painin kaikkiaan 83 olympiamitalista kaksi viimeisintä toi tällä vuosituhannella **Marko Yli-Hannuksela**. **Arvi Savolaisella** oli arvontaonneenkin kytkeytyvät pronssinäkymät niin Pariisissa kuin Tokiossakin. Naisissa **Petra Olli** avasi tietä voittamalla jopa maailmanmestaruuden. Lajia harrastaa silti vain 0,3 prosenttia urheiluseuroissa harrastavista tytöistä, eikä 0,7 prosentin osuus pojistakaan huimaa.

Samansuuntainen tapaus on nyrkkeily. Viime aikojen menestynein kesäolympiaurheilijamme onkin nyrkkeilijä **Mira Potkonen**, joka voitti pronssia 60 kilon sarjassa 2020 ja 2016. Hänen valmentajansa oli **Maarit Teuronen**, jonka uusikin pirkanmaalaisvalmennettava **Pihla Kaivo-Oja** selviytyi Pariisissa vasta 20-vuotiaana yhden voiton päähän mitalista. Samaan aikaan tutkimus kertoo karusta 0,0 prosenttia harrastajaosuudesta tytöissä (pojilla 2,8).

Valmista valmennuspohjaa löytyy myös judosta, jossa kehitys on ollut nopeaa slovenialaisen **Rok Drakšičin** päävalmentajakaudella. **Luukas Saha** ja **Martti Puumalainen** ovat voittaneet yhteensä kolme arvokisamitalia 2023–2025. Näihinkin saavutuksiin on päästy vähäisellä harrastajamäärällä: poikien harrastajaosuus on 1,1 prosenttia ja tytöillä vain 0,5 prosenttia. ”Tehottomasti” useammankin olympiaohjelmaan kuulumattoman itsepuolustuslajin harrastajamäärät ”haastavat” sen: esimerkiksi karaten harrastajaosuudet ovat identtiset ja jujutsullakin 0,5 prosenttia pojilla.

Kamppailulajien kilpailumuotojen edut

Juuri kesäolympialaisten kamppailulajit, erityisesti naisissa, vaikuttavatkin erityisen potentiaalisilta tulevaisuuden mitalilajeilta. Niiden kilpailumuodoissa onkin rakenteellisia etuja ”pikkumaille”. Kun esimerkiksi keihäänheittäjän pitää kuulua absoluuttisesti maailman kolmen parhaan joukkoon päästäkseen mitaleille, kamppailulajeissa ”riittää” pärjääminen omassa *painoluokassa*.

Varteenotettava painoluokkalaji on myös painonnosto, josta rohkaisevana esimerkkinä Suomen kansalainen **Solfrid Koanda** voitti Norjalle olympiakullan naisten 81 kg sarjassa. **Saara Retulainen** on voittanut 59 kilon sarjassa useita EM-mitaleita 2024–2025. Senkin harrastajaosuus on kuntosalibuumista huolimatta kuitenkin hämmästyttävän alhainen nimenomaan tytöillä, 0,3 prosenttia (pojilla 0,9 prosenttia).

Vain kamppailulajeilla on kuitenkin ainutlaatuinen etu ”mitalitehokkuuden” näkökulmasta: kussakin painoluokassa jaetaan nykyään mitaleja kolmen sijaan *neljälle* parhaalle, kun pronssimitaleita jaetaan yhden sijaan *kaksi*. Juuri Suomen tapaiselle maalle tämä on ratkaisevaa. Siinä missä Kiinan tapaisen suurvallan on rationaalista tähdätä kultamitalien maksimoimiseen (Zheng & Chen 2016), Suomelle pronssimitalitkin olisivat ”kullanarvoisia”.

Käytännössä Pariisissa jaettiin kreikkalais-roomalaisessa painissa ja vapaapainissa yhteensä 64, judossa 60, nyrkkeilyssä 52, ja taekwondossa 32 mitalia. Lisäksi asetelmia tasoittaa se etteivät lajin mahtimaatkaan (kuten Japani judossa) voi asettaa kuin yhden urheilijan painoluokkaa kohden (KOK 2022). Myös urheilijamäärä on tiukasti rajattu: siinä missä Pariisissa naisten maratonin kolmesta mitalista kilpaili yli 90 urheilijaa (KOK 2024), miesten kreikkalais-roomalaiseen painin osallistujamäärä painoluokkaa kohden oli vain 16 (United World Wrestling Press 2024).

Turnauksen arvontaonni siis korostuu, ja altavastaajien palkintopallille päätymisen todennäköisyys kasvaa. Suomalaisten olympiaedustajien määrän maksimoimisessa eri painoluokissa häämöttää siis looginen resepti mitalitodennäköisyyksien kasvattamiselle. Pariisissa inspiraatiota tarjosi muun muassa Taiwan: vaikka maa ei ollut voittanut ainuttakaan nyrkkeilymitalia ennen 2020-lukua, sen neljä naisottelijaa ottivat kerralla kolme mitalia.

Johtopäätökset ja vasta-argumentin vasta-argumentti

Katsaus antaa osviittaa, että osaselitys Suomen kesäolympiamitalikadolle on urheilevien nuorten ”tehoton” jakautuminen eri urheilulajeihin. Harrastajamäärät ovat hämmästyttävän vähäiset potentiaalisissa mitalilajeissa. Niihin kuuluvat ainakin painoluokissa kilpailtavat kamppailulajit, joissa Suomella on valmista valmennuspohjaa.

En ota kantaa eri urheilulajien harrastamisen etuihin esimerkiksi kansanterveysnäkökulmasta tai olympiamenestyksen olennaisuuteen ylipäätään. En ole tarkastellut myöskään tilannetta historiallisesti tai kansainvälisesti vertaillen: tosiaan, entä jos tilanne onkin ollut Suomessa samanlainen jo takavuosikymmeninä, tai jos se on sellainen paraikaakin vertailumaissa? **David Humen** giljotiinia (1739) mukaillen kumpikaan seikka ei kuitenkaan sinänsä tarkoittaisi, etteikö ”ongelmaan” pureutumisessa voisi piillä yksi relevantti ”lääke” Suomen kesäolympiamenestyksen poikkeuksellisen heikon nykytilanteen parantamiseen. ◆

LÄHTEET

Becker, G. S. 1964. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. New York: National Bureau of Economic Research.

Buchanan, J. M. 1991. Opportunity Cost. Teoksessa: Eatwell, J., Milgate, M., Newman, P. (eds) The World of Economics. The New Palgrave. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-21315-3_69

Coles, S. 2001. An introduction to statistical modeling of extreme values. Springer London. https://doi.org/10.1007/978-1-4471-3675-0

Gembris, D., Taylor, J. G., & Suter, D. 2007. Evolution of Athletic Records: Statistical Effects versus Real Improvements. Journal of Applied Statistics, 34(5), 529–545. https://doi.org/10.1080/02664760701234850

Groot, L. 2012. An Olympic Level Playing Field? The Contest for Olympic Success as a Public Good, Journal of Economics and Econometrics Vol. 55, No.2, 2012 25-50

Holopainen, P. 2024. Urheiluvaikuttajat vaativat rajuja muutoksia Pariisin mahalaskun jälkeen – ”Mitalittomuuden pitää aiheuttaa hälytystila”. 11.8.2024. Yle Urheilu. Verkkosivut: https://yle.fi/a/74-20104308 (Viitattu 12.5.2025)

Hume, D. 1739. A Treatise of Human Nature. London: John Noon.

KOK 2022. How to qualify for judo at Paris 2024. The Olympics qualification system explained. Kansainvälisen olympiakomitean verkkosivut. Verkkosivut: https://www.olympics.com/en/news/pathway-to-paris-2024-judo-qualification-system-explained (Viitattu 12.5.2025)

KOK 2024. Paris 2024 Athletics Women's Marathon Results. Kansainvälisen olympiakomitean verkkosivut. Verkkosivut: http://olympics.com/en/olympic-games/paris-2024/results/athletics/women-marathon (Viitattu 12.5.2025)

Kariniemi, R. & Paasonen, I, 2024. On olemassa keino, jolla Suomi saisi lukuisia mitaleja olympialaisista – ”Olen aivan varma”, sanoo asiantuntija. Yle Urheilu, 13.8.2024. Verkkosivut: https://yle.fi/a/74-20104710 (Viitattu 12.5.2025)

Kokko, S. & Hämylä, R. (toim.). 2025. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2024. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2025:1. Verkkosivut: https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2025/05/LIITU-2024-raportti.pdf

Kokko, S. & Martin, L. 2023. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa: LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1. Verkkosivut: https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/liitu-2022/

Kuisma, J. 2024. Topi Raitanen puhuu nyt olympiakohusta – ”Ei se tee hänestä huonoa ihmistä”. Helsingin Sanomat, 9.9.2024. Verkkosivut: https://www.hs.fi/urheilu/art-2000010684271.html (Viitattu 12.5.2025)

Launonen, E. 2020, Joukkuevoimistelun eriytyminen suomalaisesta naisvoimistelusta kansainväliseksi kilpaurheiluksi. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma.

Moilanen, M. 2024. Janne Hänniseltä radikaali ehdotus Suomen huippu-urheilun pelastamiseksi: ”Ei tämä niin vaikeaa ole”. Helsingin Sanomat, 4.9.2024. Verkkosivut: https://www.hs.fi/urheilu/art-2000010669658.html (Viitattu 12.5.2025)

Myllykoski, T. 2024. Poikkeuksellinen ulostulo Ylen studiossa – Valentin Kononen hämmentyi seurauksista. Ilta-Sanomat, 15.8.2024. Verkkosivut: https://www.is.fi/olympialaiset/art-2000010630204.html (Viitattu 12.5.2025)

Pu, J. 2024. Breaking Will Not Be in The 2028 Los Angeles Olympics—What’s Next? Forbes. 15.8.2024. Verkkosivut: http://forbes.com/sites/jasonpu/2024/08/15/breaking-will-not-be-in-the-2028-los-angeles-olympics-whats-next/

Samuelson, P. A. 1954. The Pure Theory of Public Expenditure. Review of Economics and Statistics. 36 (4): 387–89. doi:10.2307/1925895.

Sponsor Insight. 2024. Sponsor Navigator 2024: Wilma Murto suomalaisten suosikkiurheilija. Sponsor Insight, 14.3.2024. Verkkosivut: https://www.sponsorinsight.fi/post/sponsor-navigator-2024-wilma-murto-suomalaisten-suosikkiurheilija (Viitattu 12.5.2025)

Suomen Frisbeegolfliitto. 2022. Luken valtakunnallinen ulkoilututkimus: viidesosa aikuisväestöstä harrastaa frisbeegolfia. 12.5.2022. Verkkosivut: http://frisbeegolfliitto.fi/2022/05/12/luken-valtakunnallinen-ulkoilututkimus-viidesosa-aikuisvaestosta-harrastaa-frisbeegolfia/ (Viitattu 13.5.2025)

Suomen Ratsastajainliitto. 2021. Ratsastus on monipuolinen harrastus, kuntoutusmuoto ja merkittävä työllistäjä. 19.2.2021. Verkkosivut: https://www.ratsastus.fi/uutiset/ratsastus-on-monipuolinen-harrastus-kuntoutusmuoto-ja-merkittava-tyollistaja/ (Viitattu 12.5.2025)

United World Wrestling Press. 2024. Paris 2024 Olympic Games Greco-Roman Entries. 9.7.2024. Verkkosivut: https://uww.org/article/paris-2024-olympic-games-greco-roman-entries (Viitattu 12.5.2025)

Zheng, J., & Chen, S. 2016. Exploring China’s success at the Olympic Games: a competitive advantage approach. European Sport Management Quarterly, 16(2), 148–171. https://doi.org/10.1080/16184742.2016.1140797

Urheilu yhteiskuntatieteiden ristivalotuksessa

Urheilu on muuttunut 2000-luvulla nopeasti niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Urheilun murros **luotaa muutosta median, arvojen, etiikan, ruumiillisuuden ja markkinoiden näkökulmista.**

Teos koostuu 17 artikkelista, joista 15 on vertaisarvioitu.

Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 178
Hinta 40 euroa + postikulut
Myynti: tiedekirja.fi

LTS Tiedekirja